

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2009 | Vol. 1 | No. 1 | ISSN 1803-8220

Romancov, Michael (2009). Nová studená válka mezi Ruskem a Západem. *Acta Politologica*, Vol. 1, No. 1, s. 85-93. ISSN 1803-8220.

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává Univerzita Karlova v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd.

Nová studená válka mezi Ruskem a Západem?¹

Michael Romancov²

Abstract:

When on December 25th 1991 Soviet Union collapsed many in the West welcomed the emergence of a free, independent and democratic Russia. Twenty years after New assertive Russia enters the stage is a new cold war on horizon? Russia is certainly not the Soviet Union, but what is it? A recovering world power or corrupt weak country?

Edward Lucas: *Nová studená válka. Kdo zvítězí v novém konfliktu mezi Východem a Západem?* Mladá fronta, Praha 2008; ISBN 978-80-204-1879-1. Z anglického originálu *The New Cold War. How the Kremlin Menaces both Russia and the West*, vydaného nakladatelstvím Bloomsbury v Londýně v roce 2008, přeložil Pavel Vereš. 304 s.

V první polovině 90. let minulého století postupně došlo k zásadní kvalitativní proměně geopolitické situace středoevropského regionu. Díky Gorbačovově rezignaci na Brežněvovu doktrínu se zhroutil systém sovětských satelitů, a když následně zkolaboval Sovětský svaz a rozpadlo se Československo, mohlo se leckomu v Praze zdát, že jsme se (konečně) dostali dostatečně daleko od Moskvy. Pokud nic jiného, pak slova, která zazněla z úst ruského ministra zahraničních věcí Sergeje Lavrova, by měla dostatečně zřetelně ukázat každému v Čechách, že si dnešní Moskva myslí, že tomu tak není. Podle Hospodářských novin ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov na tiskové konferenci v Moskvě prohlásil, že Česká republika patří do východní Evropy. Učinil tak poté, co se novináři i přes ruskou nelibost znovu vrátili k otázce radaru. „*Jen bych chtěl upozornit, že Česko není východní Evropa, ale střední Evropa, čistě geograficky,*“ opravoval český ministr Karel Schwarzenberg přítomné novináře. Když ale český ministr domluvil a zopakoval, že zamýšlený americký protiraketový deštník nemá chránit před Ruskem, zostra do toho vstoupil Lavrov se slovy: „*Podle měřítek regionálních skupin OSN patří Česko a Polsko k východní Evropě,*“ řekl rázně šéf ruské diplomacie.³

¹ Text vznikl jako součást výzkumu v rámci Výzkumného záměru KP IPS FSV UK: č. projektu FSV UK MSM 0021620841 – Rozvoj české společnosti v EU: výzvy a rizika.

² PhDr. Michael Romancov, PhD. je odborným asistentem na katedře politologie IPS FSV UK v Praze. Kontakt: michael.romancov@gmail.com

³ http://ihned.cz/c4-10073040-34221140-000000_d-ministr-lavrov-se-v-moskve-obul-do-ceska-jste-vychodni-evropa.

Na první pohled by se mohlo zdát, že se nejedná o nic podstatného a dokonce, že Lavrov má pravdu. Podle zmíněné metodiky totiž opravdu Česko patří do východní Evropy. Co však Lavrov (jistě záměrně) již nezdůraznil je skutečnost, že ono rozdělení je, stejně jako celá řada dalších objektivně existujících kritérií v rámci OSN či jiných mezinárodních organizací, odrazem toho stavu systému mezinárodních vztahů, které v Evropě/ve světě fungovaly v dobách studené války.

Zajímavým a snad i dostatečně ilustrativním potvrzením této interpretace Lavrovových slov může poskytnout pohled na webové stránky Ministerstva zahraničních věcí Čínské lidové republiky, která spolu s Ruskem představuje důležitého aktéra mezinárodních vztahů, jenž svět kolem nás posuzuje podstatně odlišnou „optikou“. Česká republika se (v sekci Countries and regions) nachází v „Evropě“, zatímco bývalé Československo v sekci „Evropa a Střední Asie“, v exkluzivní společnosti států, které do roku 1991 tvořily SSSR.⁴ Jeho výrok proto nelze považovat za „objektivní a nezaujatý“, ale za jasný signál jak postputinovské Rusko vnímá prostor, který ještě před nedávnem patřil do vlivové a bezpečnostní sféry Sovětského svazu. Není žádným tajemstvím, že Kreml, a spolu s ním i většina ruských politických elit, považuje rozpad Svazu za „největší geopolitickou katastrofu 20. století“ a mnozí v Evropě (i jinde) tento sentiment přijímají se značným pochopením⁵.

Lavrovovo expozé na adresu České republiky (a Polska) je jen drobným „kamínkem v mozaice“, kterou „skládají v Kremlu“. Podívat se na svět v ruské perspektivě jistě bude zajímavé, ale pravděpodobně to vůbec nebude vyhovovat našemu „estetickému cítění“. Proč se něco takového, s poměrně značnou jistotou dá tvrdit? Obsažným, dobře zdokumentovaným a přitom nesmírně čtivým jazykem psaným vyprávěním o současném Rusku a jeho „tvůrčí dílně“ je práce britského novináře Edwarda Lucase. Autorova zkušenost se současným Ruskem (a postsovětským prostorem) je zcela bezprostřední, jako dopisovatel prestižního listu *The Economist* tam strávil mnoho let, a protože je absolventem London School of Economics a Jagellonské univerzity v Krakově nepřekvapí, že se jedná o pohled zároveň detailní i komplexní a přitom i hluboce analytický.

⁴ <http://www.fmprc.gov.cn/eng/gjhdq/>.

⁵ V SSSR to vřelo. Bylo zřejmé, jak rychle jde stabilita státu ke všem čertům. Konflikt mezi různými politickými proudy se stále zjevněji vyostřoval. A nešlo o nic menšího než o budoucnost a její starý či nový směr. Otázka zněla: Bude ještě dál existovat Sovětský svaz? Akademika Sacharova bylo sotva možné podezřít ze sympatií k režimu, a přece i on až mučivě hledal způsob, jak zachovat alespoň zkratku SSSR! Dokonce vymýšlel nová pojmenování států, zachraňující vžitou zkratku, ovšem při radikální změně státní a společenské podstaty. „Otec sovětské vodíkové bomby“ dobře chápal geopolitické následky, které musejí nastat po vymazání SSSR z mapy světa. Pod tímto úhlem pohledu zjistíme, že není příliš důvodů kritizovat Putina za to, že rozpad SSSR považoval za největší geopolitickou katastrofu 20. století [Lebedev: 2008: 111].

Vlastní text knihy, která má pouhých 250 stran textu, takže se čtenář její četbou rozhodně nevyčerpá, je rozdělen do devíti tématických kapitol, jejichž svorníkem jsou Rusko, jeho vládce Vladimir Putin a okolní svět. Takto silná personifikace by se na první pohled mohla zdát být povrchní a zavádějící, ale v ruském kontextu je takový přístup zcela na místě. Zatím vždy platilo, že bez vládce – a bohužel je lhostejné, zda jím byl car, generální tajemník či prezident, se v Rusku, jedná-li se o fázi budování „nového“ státu, kam zcela jistě patří i etapa výstavby „mocenské vertikály“, nic zásadního ani nepohne. Nemůže totiž být nejmenšího sporu o tom, že se Putin stal superdominantní osobností ruského (nejenom) politického života⁶ a stejně jako v době carského Ruska, kdy platilo známé „Car je daleko a Bůh vysoko“ jsou i dnešní Rusové přesvědčeni o tom, že „vláda funguje špatně, a přitom vysoce oceňují prezidenta“ [Lucas 2008: 60]. Jak ostatně tvrdí jeden z nejvýznamnějších znalců Ruska, profesor na UCLA Perry Anderson: „Podle průzkumů veřejného mínění je Putin nejpoblíbenějším žijícím vládcem (psáno v lednu 2007, pozn. MR), jenž si od svého nástupu k moci stále udržuje sedmdesátiprocentní podporu, což je rekord, o němž si jiní současní politikové mohou nechat jen zdát“ [Anderson 2007: 45]. Něco takového se z pohledu Evropy/Západu jeví být nepochopitelné, ale na druhou stranu to velmi dobře ilustruje ruskou jinakost. Ta snad ještě lépe vyzní v souvislosti s tak esenciálním atributem dnešních politiků, jakým je charisma. Kdo z nás, by studeného Putina považoval za charismatického? Necháme-li však opět zaznít slova Perryho Anderssona, pak jeho charisma se nedá pochopit s použitím našich západních standardů „Jeho strohý vzhled nám nedává příliš možností ke ztotožnění, ale v Rusku mu jeho prezidentování umožnilo rozvinout dva atributy, které mu propůjčují aureolu, jež ho přesahuje: První je představa pevné, neochvějné a v případě nutnosti až brutálně tvrdé autority. Jeho mrazivý magnetismus má také kulturní rozměr. Putin je hodně obdivovaný pro své řečnické schopnosti a je prvním novodobým vládcem po Leninovi, jež umí dobře rusky“ [Anderson 2007: 46-47]. Je tedy třeba k Rusku přistupovat v intencích Churchillova výroku „Rusko je hádanka v nitru záhady zahalená do tajemství“, smířit se s tím, že je jiné a tuto jinakost „bez mrknutí oka“ akceptovat?

Právě tato linie je v Lucasově knize znamenitým způsobem zpracována, když hned na úvodních stranách konstatuje, že: „Okolní svět se po roce 1991 dopustil nejkatastrofálnějšího omylu, když usoudil, že Rusko je na nejlepší cestě stát se „normální“ zemí“ [Lucas 2008: 15].

⁶ Zajímavou ukázkou jeho charismatu na ženskou část populace je adorační píseň dívčí skupiny „Pojušcie v městě“ s názvem (Chci muže) Jako je Putin.. Skladba opatřena českými titulky je k nahlédnutí například na: <http://www.youtube.com/watch?v=o7w3aLRx-qw>.

Na předchozí stránce se, ve vztahu k zahraniční politice, dočteme: „*Hlavním cílem již není světová revoluce, nýbrž ospravedlnit vlastní záměry: především jde o to vysvětlit, proč je arogantní politická a ekonomická moc Kremlu součástí přirozeného řádu, nikoli nějakou úchylkou od hlavního proudu evropského vývoje. Spíše jde o psychologickou záležitost v podobě hluboce zasunutého pocitu méněcennosti ve vztahu k Západu než o nějakou politickou filozofii*“ [Lucas 2008: 14].

Dnešní asertivní a sebevědomé Rusko se „vylíhlo“ z monumentálního chaosu Jelcinovy éry. Z politologického hlediska jistě stojí za zmínku, že základem jeho zahraničněpolitické, ale i vnitropolitické koncepce je konstrukce tzv. suverénní demokracie, která je ražena jako oficiální ideologie do roku 2004. „*Tento koncept je odvozen od dvou pojmů, které jsou obsaženy v preambuli ruské ústavy. Podle M. Lipmanové z Carnegie Center, tento výraz přináší dvojí sdělení: Zaprvé že ruský režim je demokratický, a zadruhé, že toto tvrzení se musí přijmout a dost! Každá snaha o ověření bude pokládána za projev nepřátelství a vměšování do vnitřních záležitostí Ruska. A ze suverenity vyplývá, že vnější (to jest západní) normy tady neplatí*“ [Lucas 2008: 154].

Na mnoha místech si autor oprávněně stěžuje, že Západní přístup k Rusku – pokud jde o hodnoty a pravidla hry – ať již v politice nebo v byznysu, naráží na dvojí symbioticky existující představu o „slušném chování“: „*Jak mají cizinci klást dotěrné otázky o lidských právech, když místní obyvatelé takové věci evidentně nezajímají? Zahraniční kritikové dostávají jasně na srozuměnou, že když je Putin oblíbený a Rusku se daří výtečně, ať si hledí svého! Ruské vlastenectví se projevuje nedůtklivostí a iracionalitou, a tak uvážlivý příchozí z ciziny nedovolí, aby mu citlivé záležitosti bránily v zisku. Je to ovšem krátkozraké, protože Rusko nepředstavuje běžného obchodního partnera*“ [Lucas 2008: 21]. Přitom právě otevření ruské ekonomiky světu, které by na tamější trhy přineslo kvalitní zahraniční zboží, potřebné know-how do bankovního, průmyslového a zemědělského sektoru a ruskou produkci na cizí trhy mělo podstatnou měrou přispět k tomu, aby se Rusko stalo integrální součástí „našeho“ světa. Nejenom, že se v této oblasti Západ dočkal totálního neúspěchu – Rusko přijalo, stejně jako za Petra I., jen „užitečné“ části západních představ o fungování tržní ekonomiky a moderního státu, ale růst cen energetických surovin na světových trzích způsobil, že se nejdůležitější (a v podstatě jediná) exportní komodita vskutku globálního významu stala ekonomicko-politickou zbraní v rukou Kremlu: „*Rusko už se nebojí cizích věřitelů – ty už vyplatilo. Také už se nebojí kapitálových trhů – investoři se sem jen hrnou, aby nakupovali akcie, půjčovali peníze a zakládali podniky. Strach byl přehlušen touhou po zisku. Kdysi byla*

slabost Západu obnažena rachotem kremelských tanků v Afghánistánu, dnes jsou problémem kremelské banky volně působící v londýnské City... a schopnost Gazpromu zablokovat své plynovody“ [Lucas 2008: 19-21]. Jestliže se Rusku na počátku 90. let pejorativně přezdívalo „Burkina Faso s raketami“, teď je jakousi obrovskou verzí Saúdské Arábie s jaderným arzenálem.

Nově nabyté sebevědomí, spočívající na zdánlivě nekonečném přívalu tvrdé měny za plyn a ropu, se nevyhnutelně muselo odrazit na celkovém stavu ruské společnosti – nejenom na množství zboží v obchodech a v podobě honosných novostaveb a luxusních limuzín, ale zejména na tom, jak společnost sama sebe vnímá. *„Do mapy ruské společnosti byly zakresleny tři fáze nedávných dějin. Sovětská éra, kdy byla prvořadým zřetelem politická loajalita, éra Gorbačova a Jelcina, jež si cenila nadání a adaptabilit, a nyní Putinova éra, která trestá jenom nesouhlas. Každé období mělo své poražené a své vítěze. Základ Putinova úspěchu spočívá v tom, že bylo tak málo poražených, zato hodně vítězů“ [Lucas 2008: 52].* Je notoricky známé, že Putin a lidé stojící v jeho bezprostředním okolí se většinou rekrutují z řad příslušníků KGB, čemuž se Lucas obsírně věnuje a spatřuje v tom jeden z hlavních důvodů toho, proč se Rusko tak úspěšně vyvíjí úplně jiným směrem než byl ten, kterým (údajně) vykročilo za Gorbačova⁷ a Jelcina. Ve spravedlivém rozhořčení zapomíná na jeden podstatný aspekt. Vedle toho, že příslušníci KGB představovali „meč a štít strany“ patřili zároveň, a to platí zejména pro druhou polovinu 70. a celá 80. léta minulého století, k naprosté elitě SSSR pokud se týká vzdělání a přístupu k nezakresleným informacím o společenském a hospodářském stavu země. Byli to lidé, kteří jako téměř jediní měli zkušenosti se životem mimo SSSR, lidé, kteří v „žabincem pokryté hladině stagnujícího sovětského rybníku“ představovali aktivní složku společnosti. Nemůžeme být proto příliš překvapeni tím, že dokázali získat obrovské majetky, a už vůbec bychom neměli být překvapeni tím, že postsovětskou společnost, totálně frustrovanou chaosem a rozkrádáním jelcinovské éry, dokázali podstatně efektivněji řídit, či alespoň manipulovat. Namísto negace sovětské epochy, přiznání a pojmenování chyb a snahy o jejich nápravu došlo k negaci „jelcinismu“, jenž byl spojován se Západem a „demokracií“, z níž se stalo jedno z nejzprofanovanějších slov: lidová tvořivost demokracii, rusky *děmokratija*, přejmenovalo na hovnokracii, rusky *děrmokratija*. Vládnoucí elity, ve spolupráci s pravoslavnou církví a řadou umělců, za všechny můžeme

⁷ Lucas v poznámce č. 28 [Lucas 2008: 271] uvádí, že Gorbačov si byl údajně vědom nejenom toho, že sovětské zřízení nejenom nefunguje, ale je i odporné. Zatímco o prvním se nedá pochybovat, to druhé je, dle mého názoru, velmi diskutabilní.

jmenovat například známého režiséra Nikitu Michalkova⁸, vytvořily opojný „koktejl“ jehož hlavní ingredience tvoří zapomenuté (ve skutečnosti však kýčovitě zkrslené) carské a ortodoxní hodnoty předrevolučního Ruska, populární sovětské mýty reflektující zejména vítězství ve druhé světové válce, úspěchy ve vědě, technice a sportu a blýskavé pozlátko nově nabytého bohatství nového Ruska. Jestliže se poražené nacistické Německo muselo „probudit“, pak v postjelcinovském Rusku Putin a spol., pokud jde o minulost, uvrhli společnost do podivuhodně „relaxovaného“ stavu. *„Historická ztráta paměti je základním rysem Putinova přístupu, ale také zčásti vysvětluje, proč má takový půvab. Vyhovuje totiž jak „novým Rusům“ rodícím se ze střední třídy, tak „starým Rusům“ z těch složek společnosti, jež krutě postihly převratné změny v posledních dvou desetiletích. Třebaže Putinova nostalgie po Sovětském svazu působí na četné cizince vyložené odpudivě⁹ mnozí Rusové mají pocit, že Sovětský svaz znamenal epochu velkého národního pokroku a udivuje je, že proti tomu někdo něco může namítat (to platí i o mladých Rusech: dokonce bylo zjištěno, že 60% z nich souhlasí s prezidentovým názorem, že zhroucení SSSR znamenalo katastrofu“* [Lucas 2008: 72].

Putinova nesmírná popularita se však neopírá pouze o něco tak nemateriálního, jako je konsensuálně sdílený pohled na minulost, ale podstatnou částí se opírá o evidentní a hmatatelný hospodářský vzestup nového Ruska, kterému jeho obyvatelé, a těžko se jim po sedmi desetiletích života v nepředstavitelně chudých a primitivních ekonomických podmínkách jaderné a kosmické „supervelmoci“ lze divit, rádi obětují nejrůznější ideály, včetně těch demokratických. *„Při všech svých útocích na ostatní svobody Putin jednu zachoval – tu, o níž „noví Rusové“ stojí nejvíc. Rusové mohou víc než kdykoli předtím plánovat svůj život: mohou spořit, vzdělávat se, cestovat a vychovávat děti, jak se jim zachce; mohou nakupovat vše, co si mohou dovolit, vlastnit nemovitosti doma i v cizině, vyznávat (většinou) náboženství, jaké chtějí, číst téměř vše co chtějí, a žít sexuálně tak, jak jim to vyhovuje (i když ne veřejně). Třebaže postrádají svobodu vybrat si své volené zástupce, veřejně se sdružovat, aby působili na svou vládu, a měnit svůj politický systém, ještě nikdy v ruských dějinách si tolik Rusů nežilo tak dobře a tak svobodně. To je chvályhodný výsledek*

⁸ Vedle jeho oskarového snímku Lazebník sibiřský (1998) lze uvést i novější filmy, například snímek 1612 – kronika smutných časů, který v Michalkovově produkci natočil režisér Vladimír Chotiněnko (v ČR vyšlo s českými titulky v roce 2008) nebo v Rusku populární TV seriál o boji proti islamistickým teroristům na Kavkaze (v Čečně) Grozovye vorota (2006).

⁹ Podle *The Economist* měl v roce 2005 přímo v Kremlu premiéru zpěvák Oleg Gazmanov se svým songem „Sdělan v CCCP“, z nějž se v roce 2005 stala jedna z nejpobulárnějších písní v Rusku. O celkovém „ladění“ jeho skladby si lze učinit obrázek na [http://www.youtube.com/watch?v=4qnZp27pWXQ How Fragile is Russia? *The Economist* Vol. 389, No. 8608, November 29th- December 5th 2008, p. 4.]

a i ti, kdo neschvalují současnou cestu Ruska, to musí poctivě uznat“ [Lucas 2008: 57]. Dále uvádí, že: „Nebudeme přehánět konstatováním, že práci si může najít každý Rus, jenž není opilec (a ani ti to nemají bůhvíjak těžké). Tento stav vyhovuje „starým Rusům“ – poraženým z devadesátých let, starším lidem, osobám s nižšími příjmy a těm, kdo vzpomínají v dobrém na staré časy. Mzdy a penze jsou jim vypláceny přesně. Zaměstnavatelé jim musejí nabízet lepší podmínky, než dříve. Zbytnělý státní sektor nabízí bezpečný, nenáročný a stále lépe placený život těm, kdo jsou ochotni přistoupit na nezbytné politické kompromisy. Takovým Rusům připadá, že se vrátilo leccos ze sovětské éry a jsou za to vděční“ [Lucas 2008: 60].

Tento vděk se, mimo jiné, velmi vítaným způsobem (nahlíženo optikou vládnoucích elit) odráží v politické oblasti. Veřejnost, která má hluboko pod kůží „zažráný“ zvyklostí a mravy sovětské epochy, v níž byl veřejný prostor exkluzivně vyhrazen manifestačním projevům politické jednoty, poslušně, a na rozdíl od sovětských dob s podstatně vyšší spontaneitou, demonstruje podporu Putinovi a jeho prostřednictvím i všem, kteří stojí v jeho stínu. Proputinské politické formace zcela ovládly politickou scénu a opozice byla zmarginalizována. *„Z čistě formálního hlediska jsou volby zvládnuty slušně. Avšak nejsou ani svobodné, ani spravedlivé... Ani Jabloko, ani jiné strany nebyly postaveny mimo zákon. Když jsou jejich aktivisté zatčeni, stává se to kvůli menším proviněním proti veřejnému pořádku, nikoli za velezradu. Nanejvýš je čeká přenocování v policejní cele, nikoli deset let v pracovním táboře. Především však jejich největší slabinou není to, že jim úřady ubližují, nýbrž že jsou tak málo oblíbené“ [Lucas 2008: 86].*

Dalším zdrojem síly a stability prezidentova postavení je jeho schopnost prezentovat se jako rozhodný ochránce Ruska a Rusů proti všem vnějším i domácím nepřátelům. *„Rusko je ve válce se svými teroristickými nepřáteli, dal se slyšet Putin. To ospravedlňuje téměř každé omezení politické svobody. Je naléhavě zapotřebí, aby Rusko bylo silnější a tudíž bezpečnější. Michail Jurjev, jeden podnikatel blízky Kremlu, sestavil v roce 2004 poučný seznam toho, co pokládá za vskutku základní svobody, z nichž by neměla ukrajoovat ani „národní myšlenka“. Smrskly se na soukromé podnikání a právo na cestování. Ze seznamu vysloveně škrtl požadavek zachovávat ústavní pravidla o volebních obdobích, právo zakládat politické strany a svobodu soukromě vlastnit masové sdělovací prostředky“ [Lucas 2008: 154]. Směrem do zahraničí, což je pro českého čtenáře zajímavější směrování, se obrana Ruska (stále) odvíjí od výsledků II. světové války. „Idealizace stalinistického válečného mýtu, nevyprovokované agrese, mimořádných obětí a triumfálního vítězství zbavuje Rusko veškeré viny, odpovědnosti a dokonce ohledů, co se týče vývoje před válkou, v jejím průběhu i po ní“ [Lucas 2008: 139].*

Protože se z řady ostatních zdrojů dá ověřit, že tento názor je nesporně široce sdílený¹⁰. Pokud tato slova korespondují s realitou, pak nemůžeme být překvapeni tímto tvrzením: „*V létě roku 2007 se Putin začal dožadovat nových učebnic dějepisu, jež prodchnou mladé lidi hrdostí na svou zemi, a prohlásil, že se nikomu nesmí dovolit vnucovat nám pocit viny*“ [Lucas 2008: 134]. Téhož roku myšlenku ještě rozvinul, když prohlásil: „*V našich dějinách jsou i problematické stránky, avšak máme jich méně než některé jiné země. A naše nejsou tak strašné, jako u některých jiných*“ [Lucas 2008: 136].

V Lucasově knize je pochopitelně daleko více zajímavých pasáží, které čtenáři umožní nahlédnout komplikovanost a mnohvrstevnatost kontextu politického, ekonomického a společenského vývoje Ruska posledních dvou dekad. Jeho líčení je živé, informované a kritické, ale nikoli jednostranné. Nejenom že si všímá řady pozitivních momentů a informuje o nich, ale zároveň je velmi citlivě zasazuje do – pro člověka vyrostlého v Západní Evropě, zcela jiného sociálního kontextu, který by však českému čtenáři, zejména pak starší a střední generaci, měl být podstatně bližší a proto snad i lépe srozumitelný. Ukazuje, jak obtížně se Rusko vypořádávalo se třemi propojenými náročnými úkoly: rozpadem impéria a budování nového státu, politickou a ekonomickou transformací. Další podrobnosti si však zájemci budou muset nalézt sami.

LITERATURA:

ANDERSON, P. (2007). Řízená demokracie v Rusku. *Listy*, roč. XXXVII., č. 3, s. 45-60.

LEBEDĚV, A. (2008). *Velvyslanec vzpomíná...* Praha: Ottovo nakladatelství.

NAROČNICKAJA, N. (2006). *Rusko a jeho místo ve světě. Za co a s kým jsme bojovali.*

Praha: Ottovo nakladatelství.

How Fragile is Russia? *The Economist* Vol. 389, No. 8608, November 29th-December 5th 2008, p. 4.

¹⁰ Český čtenář se měl možnost na vlastní oči přesvědčit, že tomu tak je například díky překladu knihy Natalie Naročnické: *Rusko a jeho místo ve světě*, vydané Ottovým nakladatelstvím v roce 2006. Z jejího textu lze pro účely představy o způsobu argumentace vybrat například tento úryvek, bezprostředně se vztahující ke střední Evropě a k ČR: „*Michail Gorbačov doslova dotlačil Němce k jejich západním bratrům. Poláci, Maďaři a Češi se zároveň nechtěli smířit s tím, že nadále budou satelity SSSR. Bouřili se proti rádu, který byl sankcionován nejen Stalinem, ale také Rooseveltem a Churchillem. Není ale dobré zapomínat na Sudety a na linii na Odře a Nise. To jsou dary Sovětského svazu, zaplacené krví ruské armády... Novou velkou tragédií se stalo ocitnutí se ve sféře vlivu Sovětského svazu. Uvidíme, podaří-li se Čechům ve sjednocené Evropě udržet si Sudety...*“ [Naročnickaja 200: 175-179].

Webové adresy:

Webový portál *Hospodářských novin*:

http://ihned.cz/c4-10073040-34221140-000000_d-ministr-lavrov-se-v-moskve-obul-do-ceska-jste-vychodni-evropa.

Webový portál *Ministerstva zahraničních věcí Čínské lidové republiky*

<http://www.fmprc.gov.cn/eng/gjhdq/>.

Server *Youtube*:

Píseň „*Takogo kak Putin*“ na <http://www.youtube.com/watch?v=o7w3aLRx-qw>.

Píseň „*Sdělan v SSSR*“ na: <http://www.youtube.com/watch?v=4qnZp27pWXQ>